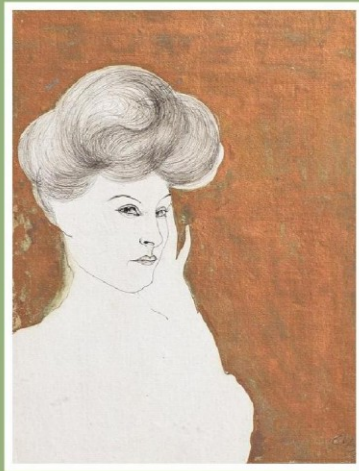

Fokel

M.G.L. VAN LOGHEM

ROMAN

[A]

- Rondon Couperus -

LEESFRAGMENT

- *Rondom Couperus* -
nr. 1

Onder redactie van
Sander Bink

Fokel is het eerste deel in de reeks *Rondom Couperus*, waarin door Louis Couperus bewonderde, beïnvloede of anderszins verwante literaire teksten van rond 1900 zullen worden uitgegeven.

In voorbereiding

Cécile de Jong van Beek en Donk *Hilda van Suylenburg* (1897)

Een anti-*Eline Vere* die echter de Haagse *fin-de-siècle*-wereld prachtig uitvoerig van binnenuit beschrijft. Daarnaast zou Cornélie uit *Langs lijnen van geleidelijkheid* deels op de schrijfster zijn gebaseerd.

Henri Borel *Vlinder* (1901)

Een verguisde en vergeten *Eline Vere*-epigoon, echter zodanig *over the top* dat het verplichte leesvoer is voor elke oververfijnde Couperusfan.

Gabriele d'Annunzio *De triomf van de dood* (1894)

Couperus bewonderde het werk van d'Annunzio zeer en hun sociale werelden overlaptten ook. Deze klassieke roman van d'Annunzio behoort tot de indrukwekkendste van het Europese *fin de siècle*.

Maurits Wagenvoort *De dromers* (1900)

Couperus vond dit een van de mooiste werken van zijn goede vriend. Een in Parijs gesitueerde decadente roman met opvallende intertekstuele verbanden met *Langs lijnen van geleidelijkheid*.

LEESFRAGMENT

M.G.L. van Loghem

Fokel

Met een nawoord van
Sander Bink

[ASTORIA]

UITGEVERIJ

Benthuizen

LEESFRAGMENT

Voor het eerst verschenen in 1898 onder de auteursnaam Mr. M.G.L. van Loghem (Fiore della Neve) als no. 3 in de Guldens-serie van Uitgeverij L.J. Veen te Amsterdam

De tekst werd voor deze uitgave herspeld en daar waar nodig geacht
behoedzaam gemoderniseerd

Copyright deze editie © 2016 Astoria Uitgeverij, Benthuizen

Copyright nawoord © 2016 Sander Bink, Amsterdam

Omslagbeeld: Carel de Nerée, *Portret van Madame de S.* (1904), particuliere collectie

ISBN 978-94-91618-38-3

NUR 301

*Behoudens de uitzonderingen van de Auteurswet
mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

www.astoriauitgeverij.nl

*

Het huis had vier bewoners: de koopman Amager, zijn tweede vrouw, zijn zoontje uit het eerste huwelijk en zijn moeder; allen omgeven door een schare van bedienden. De heer des huizes, een man van in de vijftig, reed iedere morgen naar het kantoor van de firma Vallière-Amager en Co., waarin hij de voornaamste deelhebber was en waar alles, sinds eeuwen op dezelfde voet geregeld, als automatisch zijn zelfde gang ging. Hoe zijn jeugd mocht geweest zijn, misschien stormachtig, aan allerlei ondeugden overgegeven in gezelschap van de patricische jongelingschap van zijn dagen, het was zo lang geleden en hijzelf en anderen hadden het vergeten; een kleine herinnering alleen bleef ervan over, als een walmend pitje van een uitgebrande illuminatie, zonder betekenis en dat men verzuimt weg te nemen. Wat er overigens van overbleef was vooral een doffe apathie en het leek niet geheel zeker of meneer Amager, wanneer op een morgen het kantoorpersoneel vergeten had hem stukken ter tekening voor te leggen, er wel naar zou gevraagd hebben. – Gelukkig voor de firma was Vallière een actief man, flink voor zaken, die het kantoor wist te doen profiteren van al het aanzien dat de Amagers met hun fortuin, hun relaties en hun oude positie eraan verschaften. Er was dan ook geen vrees, dat Vallière in zijn eigen voordeel er misbruik van maken zou; hij wist te goed, hoe kostbaar in de dagen van zwendelarij en van de champignonenteelt van firma's en handelshuizen, de grondslag van een oude naam als die van de Amagers was.

Voor Amagers moeder had men niet, zoals aangewezen zou zijn geweest, op de bel-etage of op de daarboven gelegen ruime slaapkamer-verdieping kamers ingeschikt. De oude vrouw was door een beroerte eenzijdig verlamd, sprak onverstaaanbaar, bewoog zich moeilijk met behulp van een stok en van een verpleegster. Zij was van deze laatste, de enige die redelijk met haar kon omgaan, geheel afhankelijk. Toch had zij, voor zover haar dit mogelijk was geweest, te verstaan gegeven, dat zij met het gezin wilde blijven verkeren. Wanneer er wat zon was, liet zij zich graag in haar rolstoel in de tuin rijden; er was daarom besloten, dat een van de grote kamers in het vrij hoge souterrain voor haar zou wor-

den ingericht. Door vroegere geslachten werden deze kamers wel als kinderkamers gebruikt; geheel kelderachtig waren ze dus niet. In het souterrain was ook een grote kamer, die met drie paar deuren in de tuin uitkwam; in deze gebruikte het gezin het ontbijt en de lunch, zodat de oude mevrouw ze kon bijwonen.

De derde persoon in huis was ook veel in de tuinkamer of in grootmoeders kamer of in de tuin te vinden; het was Amagers zoontje uit zijn eerste huwelijk, Christiaan, nu twaalf jaar oud. Het kind was niet geheel idioot, maar zeer achterlijk: hij had de letters nog niet kunnen leren, sprak onduidelijk, was beurtelings kwaadaardig en stompzinnig, en had als meest karakteristieke eigenschap een mateloze eet- en snoeplust. Grootmoeder liet door de verpleegster voortdurend snoeperij halen; Christiaan had een merkwaardige flair, als van een wild dier, voor de inhoud van haar trommeltjes, en zwierf zolang om grootmoeder heen, aan haar kleren hangend, dreinend en huilend en liefkozend of woedend, al naarmate het ene middel of het andere niet gauw genoeg hielp, tot hij ze leeggegeten had.

Geheel ongelijk aan het gezin van ellende en lamheid wandelde daartussen de vrouw des huizes, Amagers tweede vrouw, dochter uit een verarmd adellijk Fries geslacht, aristocratisch mooi, hoog, slank met fijn profiel, trots, statig en gracieus, maar niet vrolijker dan de overigen. Wat de illusies van freule Fokel Alvema mochten geweest zijn, toen zij Amager de hand reikte en erin toestemde zijn tweede vrouw te worden, zij maakte er niemand deelgenoot van; maar hoe gering die illusies hadden kunnen zijn, toch leken ze haar een teleurstelling bereid te hebben. Met haar man in de Amsterdamse grote wereld ingeleid, bracht overal haar raadselachtige koele schoonheid, haar trots en haar zwijgen; maar thuis was dit zwijgen zo halsstarrig, met zo'n ingehouden bitterheid vermengd, dat te midden van de misère van de stamelende oude vrouw, de bulderende en krijsende stem van de halve idioot en de korte woorden van de apathische koopman, haar zwijgen nog het somberst van alles leek. Bij het ontbijt was de verpleegster tegenwoordig, omdat het nodig was dat zij van tijd tot tijd met een doek kin en mond van de oude vrouw afveegde; maar Christiaan was dan aan zichzelf overgelaten en niets evenaarde de minachting, waarmee de jonge vrouw het kon aanzien, als hij met zijn eten morste, of bij grootmoeder stond te vleien om de helft van haar boterham met marmelade, hoewel hij er zelf genoeg

had kunnen krijgen.

Christiaan was nu twaalf jaar; men had hem niet naar school laten gaan. Een tijdlang was hij in een gesticht voor idioten geweest, maar de dokters hadden afgeraden hem daar verder te laten, omdat zijn toestand niet zo erg was als die van de meeste pensionaires van dat instituut en er dus evenveel gevaar voor verergering als kans op verbetering door een omgang met anderen bestond.

De heer Amager had hem toen een tijdlang bij een predikant buiten op een stil dorp geplaatst, maar of de keus niet gelukkig was geweest of de omgeving ook al niet gunstig, Christiaan was er weinig vooruitgekomen en begon er ondeugden aan te nemen die men nog niet bij hem bespeurd had. Daarbij kwam, dat grootmoeder erg tekeer ging om hem terug te hebben, zodat men besloot hem maar thuis te nemen; zijn oude kindermeid, die bij hem gebleven was, zou hem nog wel wat onder haar hoede nemen, later zou men verder zien.

's Zomers ging men enige maanden naar buiten, met alles, rijtuigen, paarden en personeel; maar het leven was er niet zoveel verschillend van dat in de stad, als men denken zou. Men had op het grote buitenhuis Doelenburgh de tuinmansfamilie en een oude huishoudster, die er 's winters bleef en als huisbewaarster fungeerde, maar noch voor grootmoeder, noch voor Christiaan maakte dat veel verschil. Wat de heer des huizes betreft, hij ging bijna even geregeld naar zijn kantoor; mevrouw Amager ontving er gewoonlijk bezoeken evenals in de stad en bracht de overige tijd zwiingend op de wandeling of in haar hoekkamertje door, zoals zij in de stad in haar boudoir gewend was; logés vroeg men ook buiten bijna niet, evenmin als in de stad. Een verschil was dit: in de stad dineerden mevrouw en meneer dagelijks in de eetzaal, die langs de achterzijde van de bel-etage liep, de ene dag met gasten, de andere dag zonder; buiten gebruikten zij, wanneer er geen gasten waren, in de huiskamer het middagmaal, met grootmoeder, Christiaan en de verpleegster.

Zo ging het jaar in, jaar uit; Amager was nu vier jaren met zijn tweede vrouw getrouwd en sinds de eerste weken, nadat zij, trots en koel, in het kostbare huishouden had rondgedwaald, was er geen verandering gekomen, noch in haar, noch in hem, noch in de grootmoeder, noch in het kind. In die tijd waren de proeven met Christiaans opleiding in het instituut en bij de predikant genomen en mislukt; nu hing Christiaan weer

beurtelings aan de japon van Kee – eerst zijn min, later zijn kindermeid, nu zijn pleegmoeder – en aan de japon van zijn grootmoeder, die hij ‘opie’ noemde.

*

Er werd ontbeten in huize Amager op de Herengracht bij de Amstel en het ontbrak er fysiek noch aan weelde, noch aan warmte noch aan bediening. Het servies was zachtkleurig Louis XV, de centraalverwarming hield de februarikou buiten en een blokkenvuur in de grote schoorsteen gaf schijnbaar gloed en gezelligheid in de kamer. Wat de bediening betreft, Christiaan met zijn bol-bleek gezicht, zijn waterige ogen en vaal-blond haar, was door Kee aan tafel gebracht en na enig worstelen met de benen aan zijn stoel vastgebonden. Hij zat nu met de lepel, waarmee hij zijn havermout gegeten had, en die hij niet had afgegeven, op tafel te slaan, de mond vol brood. Grootmoeder, in een zwartlinnen morgenjapon, die gewassen kon worden, en een witte ochtendmuts, was, op de stok waggelend, aan de arm van ‘Bekker’, de stroeve onverschillige verpleegster, komen aansloffen. Naar Engelse gewoonte was men de verpleegster noch bij haar voornaam, noch ‘juf’, maar bij haar familienaam gaan noemen. Zij behandelde de oude vrouw goed, zonder vertoon van medelijden, maar ook zonder humeurigheid. Men kon het haar aanzien, dat wanneer deze zieke dood was, zij naar een ander zou gaan en deze vergeten, maar ook, dat wanneer het twintig jaar zo mocht voortslepen, de oude vrouw niet over haar behandeling zou te klagen hebben. Zij hield haar zindelijk, was niet ongeduldig, herhaalde zonder morren twintig keer dezelfde vervelende zorgen, was oplettend en zachtzinnig, maar noch in haar oog, noch in haar stem was een zweem van hartelijkheid. Waarom ook? Niemand was hartelijk; zij had geen reden om het meer te zijn dan een ander; de oude vrouw ging haar niet aan.

Mevrouw Amager, in haar zwaar morgenkleed van bruin en paars gestippeld pluche, het haar eenvoudig opgemaakt, met de golving van het onduleren van de vorige middag er nog in, was zwijgend aan tafel komen zitten, had een broodje gesmeerd voor haar man en zichzelf, en zat het zwijgend te snijden; Amager had het *Handelsblad*, de *Nieuwe Rotterdammer* en *De Telegraaf* naast zijn bord liggen.

– Hihi, opie! riep Christiaan en trok een gezicht. Zijn mond was vooral lelijk, met slechte tanden en beestachtige lippen, een mond als van een Romeins komediemasker. Tegelijk nam hij een van de reepjes van zijn boterham en gooide ermee naar de oude vrouw, die aan de overzijde van de tafel zat. Het raakte niet.

De oude vrouw poogde wat te zeggen, half lachend, half bestraffend.

– Awawaa! Bekkawa!... Stoutawawa... dáál

De verpleegster zei kalmjes sussend:

– Ja mevrouw, een stoute jongen; hij zal het niet meer doen.

Maar Christiaan nam een tweede reepje en mikte het op grootmoeders neus.

– Hihi! opie hihi! hahaha!

Hij slingerde zich achterover van het lachen in zijn stoel, met de vastgebonden benen spartelend.

– Awawawa!... Bekkawa!... Bekkawa!... krijste nu de oude vrouw. Dáál Dáál Stoutawa... stoutawa, stoutawa! Bekkawa!

Zij begon te huilen en onrustig in haar stoel heen en weer te draaien. Christiaan kreeg er plezier in en nam zijn bord op om het ook naar grootmoeder te gooien. Maar de verpleegster ving het op, terwijl de oude vrouw van angst gilde:

– Bekkawa! Bekkawa! Dáál! Dáál!

Zij zat met wijd geopende, scheefgetrokken mond te schreeuwen; haar ene oog verdween bijna in de grijns, het andere leek er groter en meer uitgezakt door. De verpleegster moest telkens haar mond en kin afvegen. Christiaan intussen, teleurgesteld in zijn plaaglust, nu het bord niet geraakt had, barstte ook in geschreeuw uit en zich nu pas vastgebonden voelend, stampte en schopte hij om los te komen, vergeefs.

Amager, aan het geschreeuw gewend, las bedaard zijn krant; mevrouw Amager zat erbij alsof het haar niet aanging. Nu greep Christiaan zijn glas melk en kletste het over de parketvloer, al bulderend en brullend.

Mevrouw Amager hief kalm de hand op naar de lamp en drukte op het knopje van de elektrische bel, die eraan hing. De knecht in een roze jasje kwam binnen.

– Johan, laat de werkmeid komen om die melk op te ruimen en Kee om de jongeheer te halen, zei ze.

Johan vertrok en de werkmeid kwam met een dweil; Kee kwam om de knaap te halen.

– Foei, foei, zei ze, wat is mijn lieve Chris stout geweest!

Christiaan schreeuwde nog altijd door; ook de oude vrouw kon niet tot bedaren komen; haar ‘Bekkawa, wawawa!’ klonk nog voortdurend klagend tussen haar snikken door; haar scheef getrokken mond, het ene uitpuilende blauwe oog dat naast het onbeweeglijke starend en hulpeloos rondkeek, gaven hier iets afschuwelijks; de grijze haren, netjes gekamd boven haar rimpelig voorhoofd, geraakten in wanorde onder de scheve witte muts, toen zij met het hoofd in de rug van haar stoel heen en weer schoof, het was een treurig gezicht.

– Nou, nou! zei Kee, sussend en de jongen van de stoel losmakend, zorgend evenwel, dat zij de hand aan hem hield, wees dan maar kalm, jongetje; zullen wij dan maar eens zien of Kee nog in de keuken een balletje voor hem heeft?

De belofte van de snoeperij bracht de jongen tot bedaren. Hij keek nog eens zijn grootmoeder aan, grijnsde ‘Hihihi! Opie!’, schopte de stoel om, waarop hij gezeten had en greep zich toen aan Kee’s rokken vast, om achter haar aan de kamer uit te glijden.

De oude vrouw volgde hem met haar ene oog en zuchtte toen hij weg was.

– Nu uw eitje opeten, mevrouw, zei de verpleegster. Ik zal het u voeren.

– O, Bekkawa... Hij... hij... stouta... zei de oude vrouw. Toen liet ze zich gewillig het ei voeren.

Intussen had Amager zich van al het geweld niets aangetrokken, maar de telegrammen en beursberichten gelezen, terwijl mevrouw in statige norsheid ontbeet.

Nu hoorde men aan de voordeur bellen; de knecht bracht de post binnen en gaf deze aan de heer des huizes. Amager zocht er enige brieven uit, die hij aan zijn vrouw gaf, een ander bundeltje stopte hij in zijn zak; een hield hij eruit.

– Van Clara, zei hij tot zijn vrouw.

Zij nam er geen notie van, voortgaande haar thee te drinken, maar de oude vrouw had de klank opgevangen.

– Van Cla-a-a-a... zei zij.

– Ja moeder, van je kleindochter, zei Amager.

De oude vrouw bleef met verlangend oog zitten kijken.

– Hoe-oe-oe ist? zei zij.

– Goed, veel groeten, antwoordde Amager. Ze komt nu thuis. Je zult haar met het eind van de maand zien.

De oude vrouw beefde en grijsde van verrukking.

– Bekkawa... Clara... me lieve Clar-a-a-a...

– Ja, ja, mevrouw, eet u nu uw eitje, kijk even, u hebt alweer gemorst.

De oude vrouw bewoog heen en weer, van blijdschap onrustig, terwijl de verpleegster telkens met het lepeltje haar bezoedelde mond zocht.

*

Amager was met zijn ontbijt klaar; hij stak de brieven en kranten die hij op het kantoor wou lezen in zijn zak en stond op. Mevrouw stond ook op.

– Amager, zei ze, ik wou je even spreken.

Hij keek verwonderd.

– Even, voordat je naar het kantoor gaat.

– Zoals je wilt, zei hij.

Hij opende de deur en liet haar voorgaan, de brede corridor door en de trap op naar de bel-etage.

– Hier maar, zei zij, de deur van de salon openend.

– Is er iets bijzonders? vroeg hij.

– Ga even zitten. Er is niets bijzonders, maar nu Clara thuiskomt, vind ik niet dat alles blijven kan zoals het tot nog toe geweest is.

– Tot nog toe...?

– Je leest je krant en je brieven en hebt geen oor of oog voor wat er om je heen gebeurt; ik weinig, maar toch genoeg. Het is doodeenvoudig afschuwelijk en walgelijk, een toneel als vanmorgen, twee vuile krankzinnigen...

– Fokel...

– De een is je moeder, de andere is je zoon, ik heb daarom gezwegen; ik heb medelijden gehad en je gevoelens geërbiedigd, ofschoon ik weet, wat ik al van het begin vermoed heb, dat je van mij geen medelijden of respect verdient. Ik heb er niet naar gevraagd; het is mij gezegd.

– Geen...

– Laat maar. Het moet mij ook eigenlijk onverschillig zijn. Je bent rijk genoeg om er dure vriendschappen op na te honden en of je 's avonds

een uurtje hier zit of je gezelligheid aan een ander theetafeltje brengt, dat is ook geen groot gemis. Dit was ook terloops.

Amager keek voor zich en bewoog met zijn hand de horlogeketting, die op zijn vest hing.

- Wat ik wou zeggen is dit. Clara komt thuis. Ik ken haar bijna niet; zoals je weet is ze die vier jaar op kostschool geweest en heeft de vakanties meestal bij familie van jou of van haar moeder of bij vriendinnen doorgebracht. Maar ofschoon ik haar niet ken, heb ik met haar wel medelijden en voor haar wel respect. Het gaat niet aan, een meisje van achttien jaar in dit beestenhok te brengen.

- Beestenhok...

- Hetzelfde gevoel van walging en viesheid, van fysieke en morele stuiting, dat hier over mij gekomen is, wil ik niet dat over haar komt. Het is geen omgeving voor een meisje. Het was ook geen omgeving voor mij, maar als noodlijdende hier binnengetrokken, met mijn armoede en mijn trots, heb ik niet gewild, dat men zou denken dat ik de zogenaamde plichten van mijn zogenaamd weelderige positie verwaarloosde; ik heb alles genomen zoals het was, de moeder, de vader, de zoon.

Mevrouw Amager was gaan zitten, haar hand rustte kalm op de gebrocheerde leuning van de fauteuil, waarin zij zat, terwijl zij met snijgende stem en hard, enigszins Fries accent de woorden uitsprak.

- Ik heb onberispelijk willen zijn, vervolgde zij, en ik weet dat ik er in geslaagd ben. Ik ontvang wie ik moet ontvangen, ik ga met je overal waar we samen behoren te komen, ik bestuur het huishouden en houd onze stand op; ik zeg aan niemand hoe ik over je denk of hoe ik het hier vind, ook niet dat je, toen we zouden trouwen, dit alles voor me verborgen hebt gehouden en ook niet dat je me na het trouwen niet dat respect hebt betoond, dat mij als onberispelijke vrouw toekwam. Ik doe dus mijn plicht. Maar geluk is anders. En als ik nu naga, hoe dat meisje, jong, en waarschijnlijk vrolijk en gelukkig, thuis zal komen en hier deze elende vinden, dan kan ik dat niet toestaan.

- Maar zo erg is het niet met Christiaan...

- Ik zal je geen details geven; ik gruw ervan ze te horen, de jongen wordt met iedere dag groter, sterker en vicieuzer... En de oude vrouw... ik kan bijna niet ontbijten als ik haar zie...

- Clara is misschien goediger dan jij...

- Het is geen kwaadaardigheid van me, maar waarom zou ik al die fy-

sieke en morele onreinheid met toegevend oog aanzien? Ik heb ook geen toegevendheid nodig en ik ben wel overtuigd dat ik voor mezelf ook niet toegevend zou zijn. Maar een meisje in onze dagen, een jonge dame, wordt getraind in frisheid, reinheid, vrolijkheid... een echt jong meisje verspreidt die, maar ze heeft ze ook zelf nodig. Als Clara ze niet heeft en er geen behoefte aan heeft, dan behoort ze bij jullie, bij het drietal Amagers!

– Fokel!

– Dan is er niets aan haar te verliezen. Maar ik hoop dat ze bij mij behoort, bij mij zoals ik een tijdlang was, vrolijk, of in elk geval zoals ik ben, schuw van smetten, vies van al die bezoedeling. Het is iets dat je misschien moeilijk uit te leggen is; ik geloof ook dat je er geen begrip van hebt, en dat je omgang noch met je eerste vrouw, noch met die je vóór of na die tijd gekend hebt – en naar het schijnt nog kent, – er je het begrip van gegeven heeft. Maar er is voor de vrouw, zoals ik mij Clara voorstel en zoals zij behoort te zijn, gewend aan reinheid in haar ziel, haar persoon en alles waarmee ze zich omgeeft, gewend aan frisheid, aan zon, aan smetteloosheid, iets kwetsends, iets pijnlijks en beledigends in al dat verkeren onder ruwe halfwijzen en ruw personeel, dat, omdat het zich onmisbaar voelt, een onevenredig hoge positie in huis krijgt, en zijn toon welhaast voor de onze zal gaan houden. Ik moet Kee telkens in de ontbijtkamer dulden om Christiaan; zonder hem zou ik toch haar familiere toon en haar vulgaire liefkozende woordjes niet horen, nietwaar? Ik kan het nu verdragen, omdat ik koel ben en mij houd alsof ik er niets van bemerk, maar het is de vraag, of het jonge meisje zo sterk kan zijn als ik, en alleen kan staan.

– Wat wil je dan?

– Je moeder op kamers hier of daar, met haar Bekkawa... je jongen in een gesticht... jij zelf... nu, waar je thee drinkt gaat Clara ook eigenlijk niet aan, als ze er niets van merkt, en mij kan het niet meer schelen, nu het eenmaal toch al zolang zo geweest is.

– Het is onmogelijk... Het huis is hier zo groot en ruim. En het is toch mijn eigen moeder...

– En de jongen ook, het is je eigen zoon, nietwaar? Ik twijfel er geen ogenblik aan. Hij lijkt op je en op je moeder. Ik moet het je wel zeggen, ofschoon het me moeite kost: hij begint het mijn kamermeisje, Lize, al lastig te maken, en heeft niet, zoals wijzere of grotere jongens zouden

doen, de slimheid te weten wat hij zwijgen moet. Begrijp je het? Het is dierlijk.

– Hij moest een pak ransel hebben.

– Als een hond? Of het wat helpen zou! Een mooie methode. Wou jij hem opvoeden? Daartoe zou energie, zelfbeheersing en een krachtige wil behoren. Maar er komt toch nooit iets van terecht; hij moet naar een idiotengesticht.’

– We hebben hem immers ergens onder behandeling gehad; het is er erger geworden. En zo idioot is hij niet; Christiaan is wat achterlijk, maar niet onwijs. Die periode, waarin hij nu is, is de gevaarlijkste; als hij die achter de rug heeft, met een jaar of drie, kan hij een heel ander mens zijn. Onder goed toezicht kan hij wel wat vooruitkomen.

– Heeft hij dan goed toezicht? Wie houdt er toezicht op hem? Kee, de oude kindermeid; die regeert hem met snoepgoed en toegeven en ongepaste praatjes, en maakt het nog erger.

– We hebben het buiten immers ook al geprobeerd bij die dominee. Daar ging het toen niet, en wanneer het wordt zoals je zegt, zal dat niet beter gaan.

– Ja, iets moet er gebeuren. Hier blijven als we Clara in huis krijgen, dat kan niet.

– Als we eens een gouverneur voor hem namen?

– Nog een mens in de ellende; nog een dwarskijker! Er lopen er genoeg om ons rond, spionnen in roze jasjes en katoenen japonnen. Onder het zogenaamde respect kijkt de onbeschaamdheid uit hun loerende ogen. Ik geloof dat, wanneer je op het ogenblik in de bodenkamer om een hoekje luisterde, je de hele rommel op staande voet op straat zou zetten.

– Je bent hard.

– Het is zo. Het is zeker ook gemakkelijker, dat ik zwijg, zoals altijd. Maar zo komen we niet verder. De jongen moet de deur uit; je moeder kan dan beneden blijven, en dan ontbijten en lunchen wij ook boven. Van tijd tot tijd kunnen jij en de kinderen dan eens naar haar gaan kijken. Om mij geeft ze niet.

– Laat dan Christiaan ook bij haar beneden.

– Om daar op te spelen en alles te regeren en de boel stuk te slaan en geheel te verdierlijken? Daar ben je niet verantwoord mee, Amager. Als hij dan het ongeluk heeft een van de knechten kwaad te maken door zijn valse streken tegenover hen, of door zijn schaamteloosheid tegenover

de meiden, en die geeft hem een klap of die breekt hem een arm of been, dan is het jouw schuld. En van je illusie, dat hij nog vooruit kan gaan, zal dan ook wel niets komen. Hij moet het huis uit.

Meneer Amager zat een tijd lang starend, zijn vaalbleek, bol gezicht met de grijsblonde, vale haren erboven, tegen het gloedvolle gebrocheerde patroon van de fauteuil uitkomend.

– Hij moet het huis uit, herhaalde Fokel.

– Dan is hij nog verder uit onze ogen. Dan merken we het niet dadelijk, maar dan kunnen dezelfde dingen toch gebeuren. Laat ons het eens met een gouverneur proberen.

– Hm, ik ben niet voor een gouverneur. Een man in huis, die je als een heer moet behandelen en die geen heer is... Gouverneurs en gouvernantes zijn een lastig soort mensen; bij mijn familie, in Friesland, hebben ze er dan ook ondervinding van, en geen aangename. Ze zijn gauw gepiekerd, onhandelbaar, egoïstisch... Geeft men ze te veel toe, dan nemen ze een toon aan, uit naam van hun zogenaamde intellectuele meerderheid; houdt men ze op hun plaats, dan worden ze socialistisch, complotten in het donker en zetten ook nog de bedienden tegen de meesters op...

– Een gouverneur-externe dan...

– Nee, dat is alleen om te komen lesgeven en wandelen. Waar hij voor nodig zou zijn, wanneer we ertoe overgingen, is juist voor het toezicht in huis; een soort van verpleger, met een sterke hand en die probeerde Christiaan lezen te leren; een die de hele dag bij de jongen was, die maakte dat hij zich zindelijk gedroeg en hem onder de duim hield. Wanneer je erop gesteld bent, er zo een te hebben, is het mij onverschillig; laat hem maar komen. Maar het zal moeilijk zijn; de jongen uit het huis te doen, was werkelijk beter.

– Wij zullen dat dan maar proberen, ik zal op het kantoor een advertentie laten opstellen en iemand vragen.

Over de reeks Rendom Couperus

Louis Couperus is zonder twijfel de grootse Nederlandse schrijver van rond 1900 en misschien wel de grootste Nederlandse romanschrijver ooit. *Eline Vere*, *De stille kracht* of *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan* zijn nog steeds in druk en worden volop gelezen en geprezen. Zijn tijdloze oeuvre geeft een prachtige inkijk in de fascinerende wereld van het *fin de siècle*.

Maar hoe onmiskenbaar de literaire oorspronkelijkheid van Couperus ook is, hij leefde niet in een cultureel vacuüm. Hoewel Couperus zich de façade van een ‘passatist’ aanmat, had hij wel degelijk een scherp oog voor de artistieke ontwikkelingen van zijn tijd. Dat blijkt indirect uit, niet altijd grondig bestudeerde, intertekstuele kenmerken van zijn werken en terloopse opmerkingen in zijn brieven. In contemporaine kritieken worden regelmatig vergelijkingen gemaakt tussen het werk van Couperus en zijn (Europese) tijdgenoten. Daarnaast vertaalde hij samen met zijn vrouw werk van tijdgenoten en hij had ook persoonlijk contact met ze. Zoals elke schrijver onderging hij van deze lectuur en omgang onbewust invloeden. Op zijn minst heeft het hem gedwongen te reflecteren over zijn positie als literair auteur.

Zo past *Eline Vere* naadloos in de traditie van de grote negentiende-eeuwse vrouwenromans van Flaubert of Tolstoj, en passen *Noodlot* en *Extase* bij het decadentisme à la Oscar Wilde. *Metamorfose* is een opvallend moderne introspectieve metaroman en *De stille kracht* anticipeert op het postkoloniale debat.

Couperus’ werk heeft niet toevallig de tand des tijds doorstaan: het is moderner dan dat van menig schrijvende tijdgenoot. Couperus’ grootsheid heeft er echter wel toe geleid dat het soms lijkt of hij de enige Nederlandse schrijver van rond 1900 is die het lezen nog waard is. Hoewel Couperus’ werk zogenaamd nooit ‘school heeft gemaakt’ zijn er in de Nederlandse literatuur van rond 1900 wel degelijk werken met onmiskenbare invloed van de Haagse meester te vinden.

Deze zijn echter doorgaans ‘vergeten’ en antiquarisch moeilijk te vinden. Dat geldt ook voor enkele romans van over de grenzen die opvallende intertekstuele verbanden met Couperus’ oeuvre hebben. De reeks Rendom Couperus wil daar op bescheiden wijze verandering in

LEESFRAGMENT

brengen en deze werken opduikelen en weer beschikbaar maken. Dit ter literair genoegen van de Couperusfan maar ook van de liefhebber van negentiende-eeuwse- en *fin-de-siècle*-literatuur.

De reeks wordt verzorgd door *fin-de-siècle*-kenner Sander Bink van rond1900.nl.

LEESFRAGMENT

Fokel

door M.G.L. van Loghem

met een nawoord van Sander Bink

paperback

180 pagina's

215x140x17

€20,50

ISBN 978 94 91618 383

NUR 301

Random Couperus nr. 1

LEESFRAGMENT

Astoria Uitgeverij
www.astoriauitgeverij.nl
info@astoriauitgeverij.nl
@AstoriaUitgever

Fokel Alvema is een Huysmans-lezende Friese freule die dood en verderf zaait aan de Amsterdamse grachten. Een *femme fatale* die doet denken aan Léonie uit *De stille kracht* (1900). *Fokel* werd bij verschijnen in 1898 vrijwel unaniem gekraakt door de kritiek: men vond het immoreel en te veel op Couperus lijken. En dat was géén aanbeveling.

Maar *Fokel* is een bijzondere roman, alleen al omdat het een van de zéér weinige Nederlandse decadentistische romans is.

Curieus is dat Van Loghem in zijn tijd een zeer gerespecteerd figuur was. Zijn lange, sentimentele en veelgelezen gedichten die hij, als Fiore della Neve, publiceerde werden echter weggehoond door de Tachtigers. Van Loghems proza was ook aanzienlijk interessanter maar is, mede door dat Tachtigers-oordeel, volstrekt vergeten en antiquarisch niet meer te vinden.

Zo ook *Fokel* dat, zoals een criticus het noemde, een boek is 'waaraan een mens met gezonde denkbeelden niets heeft!' De criticus had natuurlijk gelijk, alle kunst is immers sowieso bepaald nutteloos. Wie echter eens 'rondom Couperus' wil lezen en op zoek is naar wat anders dan grauw realisme en arbeidersleed doet er goed aan *Fokel* ter hand te nemen.

Fokel is het eerste deel in de reeks *Rondom Couperus*, waarin door Louis Couperus bewonderde en beïnvloede of anderszins aan Couperus verwante literaire teksten van rond 1900 zullen worden uitgegeven. De reeks wordt verzorgd door fin-de-siècle-kenner Sander Bink van rond1900.nl.

Astoria Uitgeverij
www.astoriauitgeverij.nl
info@astoriauitgeverij.nl

Rondom Couperus nr. 1

ISBN 978-94-91618-38-3

9 789491 618383